

INLEIDING

'Turnhouters, weest fier op uw schrijvers, weest fier op uw stad!'

Met deze woorden eindigde Remi Sterkens, groot kenner van de Kempische literatuur, op 15 juli 1937 een voordracht over 'Turnhout in de letterkunde van de 19de eeuw'. Tijdens het schrijven van dit boek moest ik er vaak aan denken. Zelf afkomstig uit de Kempen, maar uit het oostelijke deel, stond ik er versteld van hoeveel schrijvers uit de schoot van Turnhout zijn voortgekomen. Heel de Limburgse Kempen samen telt minder 'letterkundigen' dan die ene provinciestad in de Antwerpse Kempen. De reden werd mij snel duidelijk: het onderwijs en in het bijzonder dat van de paters jezuiteten. De meeste Limburgse schrijvers waren noodgedwongen autodidact wegens een gebrek aan goede scholen en koppelden talent aan doorzettingsvermogen. Maar hun stemmen reikten zelden verder dan de provinciegrens. Zij waren predikers in een verlaten zandvlakte.

Turnhout had het geluk om dichterbij Antwerpen te liggen, ook al zullen weinige rasechte Turnhoutenaren dat ooit als een zegen beschouwd hebben. Maar als het in Antwerpen regende, dan druppelde het in Turnhout en als er in Turnhout een wind opstak, dan was er toch een bries te voelen in Antwerpen, zeker op cultureel en politiek vlak. Een gemeente als Hasselt bleef in die zin van alles verstoken en was als hoofdstad van Limburg al bij al niet meer dan een dorp met te veel inwoners.

Turnhout keek op naar het grote Antwerpen maar wilde er tegelijk niet voor onder doen. Dat was vooral te merken aan het onderwijs. Rijksscholen, gemeentescholen, katholieke scholen. Het aanbod was groot, de kwaliteit hoog. Geen enkele jonge Turnhoutenaar, ongeacht de sociale klasse, hoefde uit te wijken naar Antwerpen, en leerlingen uit andere Kempische gemeenten kozen ook vaak de weg naar het Turnhoutse onderwijs. De 'betere' meisjes gingen naar de Zusters van het Heilig Graf en de 'betere' jongens naar het Sint-Jozefcollege van de paters jezuiteten.

Deze laatste was een kweekvijver voor priesters en schrijvers en zodoende ook voor schrijvende priesters. Noem een naam uit de Turnhoutse literatuur en de kans is groot dat zijn ziel door de jezuiteten is gekneed. Dat had helaas één groot nadeel. De literatuur werd er week van. Ze was veel te vaak belerend en moraliserend. Verhalen voor het volk en over het volk. Voeg daar de bescheiden aard van de Kempenaar aan toe en de vraag waarom er zo weinig Turnhoutse schrijvers diepe voren in de Vlaamse aarde hebben nagelaten, is beantwoord.

Maar niettemin, Turnhout had en heeft schrijvers! Veel meer dan er in de opzet van dit

Het Turnhoutse Sint-Jozefcollege.

boek pasten. Daarom heb ik ervoor gekozen om me te concentreren op de schrijvers die Turnhout h ad. Hun oeuvre is afgerond, de tijd is erover gegaan, oordelen kunnen geveld worden. Soms zijn die mild, soms zijn die hard. Ook heb ik me beperkt tot auteurs van oorspronkelijk werk, en in het bijzonder van proza en poëzie voor volwassenen, want in verscheidenheid blonk de Turnhoutse schrijversbent eveneens uit: toneel- en jeugdschrijvers, essayisten en historici, journalisten, vertalers, pedagogen, natuurvorsers, heemkundigen... Vele boeken hebben zij geschreven, vele bladzijden kunnen er nog over hen geschreven worden. Ik hoop dat iemand het ooit doet. In het hoofdstuk 'De Turnhoutse bijdrage tot de Nederlandse letterkunde' uit *Turnhout, groei van een stad* heeft August Keersmaekers in elk geval een uitstekend en volledig overzicht van al deze schrijvers en hun belangrijkste werken gegeven.

Restte mij nog de vraag wanneer een schrijver Turnhouts mocht worden genoemd. Ook daarvoor ging ik te rade bij Keersmaekers, die het heel eenvoudig samenvatte: 'De vermelde auteurs zijn ofwel geboren in Turnhout ofwel hebben ze er geruime tijd gewoond.' Op een of andere manier moest er dus een fysieke band hebben bestaan tussen de schrijver en Turnhout of, plastischer, de voeten moesten geworteld hebben in het Turnhoutse zand.

Voor *Korrels in Gods grote zandbak* kwamen er op basis van bovenstaande 'criteria' zeventien schrijvers in aanmerking. Zestien mannen en  en vrouw, die waren geboren in Turnhout of er geruime tijd hebben gewoond, en poëzie en/of proza voor volwassenen schreven. Zeventien namen in twee eeuwen tijd. Dat lijkt weinig, maar voor een provinciestad is dat enorm veel. Hasselt, Tongeren, Heist-op-den-Berg, Sint-Niklaas, Aalst: hun schrijvers zijn te tellen op de vingers van  en hand.

Wat de zeventien Turnhoutse schrijvers in dit boek vandaag ook gemeen hebben, is dat ze amper tot niet meer gelezen worden. Dat ligt allerm minst aan Turnhout zelf. Zijn 'groten', zoals Jan Renier Snieders en Jozef Simons, hebben menige herdenking gehad en zijn vereeuwigd in brons of steen en in een straatnaam. Zijn 'kleinen' kwamen terecht in allerlei overzichten van de Kempische literatuur, vaak door een Turnhoutenaar geschreven. Ook zijn bijna al hun werken bewaard gebleven in het rijkgevulde stadsarchief, dat van de meesten ook nog knipselmappen bijhoudt. Deze blijken van erkenning hebben de schrijvers verdiend, want ook dit hadden ze bijna alle zeventien tijdens hun leven gemeen: een groot lezerspubliek en ruime erkenning, niet alleen in Turnhout, maar in heel Vlaanderen. Geen van hen schreef echter voor de eeuwigheid, maar voor het hier en nu, met als gevolg dat het applaus van toen allang verstomd is.

Met deze zeventien proza- en po zieschrijvers werd er geen punt gezet achter de Turnhoutse bijdrage tot de Vlaamse literatuur, integendeel, een lange stoet opvolgers, levend en wel, staat al klaar. Sommige daarvan hebben hun oeuvre al bijna afgerond, andere zijn er net aan begonnen: Jan Veulemans, Frank Boutevogel, Walter van den Broeck, Robert Baeken, Bart Meuleman, Karel Sergen, Leen Huet, Koen Peeters, de uit Nigeria afkomstig maar in Turnhout neergestreken Chika Unigwe en nog vele anderen. Op een dag zal iemand een boek over hen schrijven. Mogen schrijven. Moeten schrijven.

STEFAN BRIJS